

Mở khóa Giảm thiểu Biến đổi Khí hậu

Người dân địa phương giữ chìa khóa cho những cánh rừng khỏe mạnh



Bốn trăm năm mươi triệu người sống trong và quanh các cánh rừng vùng châu Á - Thái Bình Dương giữ một vai trò sống còn trong sự thành công của chương trình REDD. Để giảm một cách hiệu quả phát thải khí nhà kính từ mất rừng và suy thoái rừng, cơ chế này cần phải tuân theo các nguyên tắc:

Không Làm Hại. Quyền quản lý, sử dụng và tiếp cận rừng của người dân địa phương phải được bảo vệ. Những nhóm người dễ bị tổn thương- bao gồm những nhóm sống bám rừng, người nghèo, phụ nữ và trẻ em - phải được quan tâm bảo vệ đặc biệt để tránh bị ảnh hưởng tiêu cực .

Giải quyết các Nhu cầu và Nguyên vọng của người dân địa phương. Các cộng đồng địa phương và những người sống phụ thuộc vào rừng phải được trả một cách công bằng cho các dịch vụ môi trường do họ đóng góp.

Ủng hộ những kỹ năng và kiến thức bản địa. Người dân địa phương và những người sống với rừng trở thành những đối tác không thể thiếu của chương trình REDD bởi những kinh nghiệm và kiến thức quản lý rừng của họ.

Để mở rộng cửa cho các tiềm năng được phát huy tối đa, các đánh giá đo lường giảm thiểu biến đổi khí hậu cần phải:

- Trọng thưởng cho quản lý rừng có trách nhiệm bằng cách chuyển từ cơ chế REDD sang REDD+
- Bảo đảm các quyền tiếp cận, sử dụng và quản lý rừng mạnh hơn cho người dân địa phương
- Bảo hộ sự chia sẻ lợi ích công bằng, có trách nhiệm và minh bạch
- Bảo đảm sự tham gia có ý nghĩa và hệ thống quản trị hiệu quả
- Xây dựng năng lực cần thiết tại tất cả các cấp



Rừng và Giảm thiểu Biến đổi khí hậu – Phải chăng người dân địa phương nắm giữ chìa khóa?

Người Penan, một nhóm bộ lạc du cư sống trên đảo Borneo không có từ “rừng” trong ngôn ngữ của họ. Trong thế giới du cư điều đó đơn giản có nghĩa là “vũ trụ” hay “nhà” của họ, nơi hàm chứa tất cả những gì họ cần. Người Penan cũng nằm trong số 450 triệu người sống phụ thuộc vào rừng ở khu vực châu Á – Thái Bình Dương. Vất vả kiếm sống qua ngày, những nhóm cộng đồng địa phương và phụ thuộc rừng sống dựa vào sự mênh mông và trù phú của rừng: thức ăn, nước sạch, thuốc, củi đun, gỗ và cũng như đất rừng phì nhiêu.

Điều gì sẽ xảy đến nếu mối liên hệ này bị các nhà đàm phán xem nhẹ khi đưa ra một khung toàn cầu coi quản lý rừng là một phần của giải pháp giảm thiểu biến đổi khí hậu? Điều gì sẽ xảy đến nếu khung này đem lại lợi ích cho cộng đồng toàn cầu nhiều hơn cho cộng đồng người dân địa phương, những người nắm trong tay phương tiện để đưa cơ chế này vào hoạt động? Câu trả lời một cách logic là điều đó sẽ thất bại.

Rất nhiều thất bại đã xảy ra trong bảo vệ rừng và bảo tồn đa dạng sinh học bởi lẽ những nhu cầu, nguyện vọng, kỹ năng và tri thức của người dân địa phương bị bỏ qua. Những năm gần đây, chúng ta nhận thức được rằng sự tham gia của cộng đồng là thiết yếu cho quản lý rừng bền vững và bảo đảm các dịch vụ môi trường như dự trữ carbon.

Những người địa phương không chỉ là người dự cuộc chính mà là những đối tượng quan trọng nhất bởi yếu tố số lượng cũng như về độ phụ thuộc vào rừng của họ. Nếu những quyền về rừng truyền thống của họ bị đe dọa, họ chính là những người sẽ mất mát nhiều nhất. Họ gần như tay trắng để bắt đầu lại từ đầu. Các sáng kiến quốc gia và quốc tế chủ chốt để bảo vệ rừng như Giảm phát thải từ mất rừng và suy thoái rừng (REDD) không được làm ảnh hưởng tiêu cực tới những cộng đồng địa phương. Chính vì vậy “Không Làm Hại” phải là một nguyên tắc bản lề.



Mất rừng và suy thoái rừng đóng góp vào 20% lượng phát thải khí nhà kính toàn cầu. Các biện pháp giảm thiểu liên quan đến lâm nghiệp như REDD được xem là những tác động thiết thực và có chi phí hiệu quả để làm chậm lại quá trình tăng nhiệt độ trái đất – và cung cấp các dịch vụ môi trường khác. Tài chính carbon hứa hẹn là một cơ hội mới cho việc duy trì và thậm chí cải thiện sức khỏe rừng và giảm nghèo ở vùng nông thôn nếu cơ chế này được thiết kế đúng đắn.

Kỳ họp thứ 13 của các bên tham gia Công ước Khung về Biến đổi Khí hậu (COP 13) tại Bali năm 2007 thừa nhận rằng *nhu cầu của các cộng đồng địa phương phụ thuộc vào rừng phải được đề cập khi thực thi các chương trình hành động của REDD*. Tuy nhiên, bởi chính người địa phương giữ chìa khóa cho thực hiện giảm thiểu biến đổi khí hậu có liên quan đến rừng, nguyên tắc “Không Làm Hại” là chưa đủ. Các nhu cầu của người dân phải được hoàn toàn đáp ứng.

Hàng chục triệu người trên khắp vùng Châu Á và Thái Bình Dương đang quản lý hàng triệu hecta rừng một cách chính thống hoặc truyền thống. Tại Nê-pan, 14.500 nhóm sử dụng rừng hiện quản lý khoảng 1,25 triệu hecta rừng. Nói cách khác, 33% dân số của quốc gia này hiện quản lý 35% diện tích rừng. Nhiều phần trong diện tích này 20 năm trước đây đã bị suy thoái nhưng hiện tại các hệ sinh thái này đã hồi phục lại, đóng góp vào sinh kế của người dân địa phương đồng thời góp vào nền kinh tế quốc gia.

Những gì có thể thực hiện được?

Để đảm bảo người dân địa phương vì REDD và REDD vì người dân địa phương, chúng ta cần đẩy mạnh những điểm sau:

- Tiến từ REDD sang REDD+ để cho quản lý rừng tốt sẽ được thưởng xứng đáng. REDD+ sẽ bao quát toàn bộ những giá trị đóng góp của rừng trong giảm thiểu biến đổi khí hậu và đưa lại lợi ích cho những người quản lý hiệu quả.
- Các quyền tiếp cận, sử dụng và quản lý rừng của người dân không chỉ phải được bảo vệ mà còn phải được nâng cao. Điều này rất cần cho quản lý rừng bền vững, và do đó cho REDD hoặc REDD+. Quyền, vai trò và đóng góp của những nhóm dễ bị tổn thương – trong đó có người bản địa, người nghèo, phụ nữ và trẻ em - phải được công nhận.
- Các lợi ích từ tài chính carbon cho người dân địa phương phải có tính bổ sung. Các lợi ích đó phải nhân rộng chứ không thay thế những lợi ích đang sẵn có. Các bảo hộ thích hợp cho sự chia sẻ quyền lợi một cách công bằng, minh bạch và có trách nhiệm là cần thiết để hạn chế thấp nhất những tác động xã hội tiêu cực và cũng để nâng cao đóng góp của REDD cho giảm nghèo.
- Sự tham gia tích cực của người dân địa phương và bản địa có ý nghĩa sống còn. Sự đồng thuận khi được cung cấp thông tin, báo trước và tự do (FPIC); việc ra quyết định có tính chia sẻ; sự minh bạch và trách nhiệm phải là những tiêu chuẩn tối thiểu. Điều này đòi hỏi sự củng cố hệ thống quản trị còn yếu hiện nay, xây dựng niềm tin giữa các đối tác, sự cam kết lắng nghe và học hỏi lẫn nhau, nhất là từ phía những người có tiếng nói mạnh hơn. Thiếu đi những yếu tố này sẽ dễ có khả năng dẫn tới tranh chấp.
- Những thể chế có hiệu quả, các nhà hoạch định chính sách lão luyện và những người quản lý rừng kinh nghiệm là vô cùng cần thiết. Điều này đòi hỏi phải xây dựng năng lực ở tất cả các cấp, đặc biệt là cấp cơ sở.

Tại các quốc gia khác, các cộng đồng địa phương và cộng đồng bản địa cũng đang quản lý rừng hiệu quả, không chỉ sử dụng lâm sản mà còn đảm bảo tài nguyên rừng phong phú cho thế hệ sau này. Các lợi ích cũng có tầm quan trọng toàn cầu, chẳng hạn như gia tăng hấp thụ carbon và đa dạng sinh học. Bởi vậy, chúng ta cần tri thức và kỹ năng của người dân địa phương cho REDD. Thực tế khả năng của người dân trong phục hồi rừng thậm chí có tầm quan trọng hơn cho REDD+, trong đó bao gồm gia tăng lượng carbon.

REDD sẽ phụ thuộc vào thông tin, đặc biệt như bao nhiêu carbon đang được giữ trong rừng và lượng này diễn biến theo thời gian như thế nào. Các công nghệ phức tạp như viễn thám là cần thiết nhưng vẫn sẽ là không đủ nếu thiếu những giám sát và điều tra tại mặt đất. Hai mươi lăm năm kinh nghiệm quản lý lâm nghiệp cộng đồng cho thấy người dân địa phương có những kinh nghiệm và kỹ năng kiểm kê rừng hiệu quả, ngay cả trong việc quan trắc trữ lượng carbon.

Các kỹ năng của người dân địa phương trong quản lý rừng và theo dõi các điều kiện rừng khiến người dân là một đối tác không thể thay thế trong cơ chế REDD. Họ rõ ràng là những người nắm giữ chìa khóa.

Những thập kỷ trở lại đây, sinh kế của người dân địa phương, đặc biệt của người bản địa, bị ảnh hưởng nghiêm trọng do việc quản lý rừng thiếu bền vững và sự tàn phá của hàng triệu hecta rừng tự nhiên. Họ thường trở thành nạn nhân của các chính sách phát triển trong đó họ không có tiếng nói của mình. Ngày nay, cộng đồng thế giới đang phải trả giá cho những hành vi của mình. Đã đến lúc phải thay đổi. Các sáng kiến lâm nghiệp quốc gia và quốc tế phải công nhận những gì người dân địa phương và bản địa có thể đóng góp.

Không phải ai sống phụ thuộc vào rừng cũng đều coi rừng là vũ trụ riêng mình, nhưng rõ ràng họ đang nắm giữ chìa khóa cho quản lý rừng bền vững và giảm thiểu biến đổi khí hậu từ rừng. Dù cơ chế REDD diễn ra với hình thức nào đều phải nhận thức được thực tế giản đơn này, bằng không REDD sẽ thất bại.



REDD+ là gì?

REDD (không có dấu +) chỉ tập trung vào giảm thiểu phát thải khí nhà kính từ mất rừng và suy thoái rừng. REDD+ tiến sâu hơn bằng cách chi trả cho các hoạt động có thể cải thiện sức khỏe rừng; bao gồm quản lý rừng tốt hơn; bảo tồn, phục hồi và trồng mới rừng. REDD+ sẽ không chỉ tăng cường lượng carbon mà nó sẽ còn nâng cao tính đa dạng sinh học, chất lượng nước và cung cấp các dịch vụ môi trường khác.



RECOFTC

P.O. Box 1111

Kasetsart Post Office

Bangkok 10903, Thailand

Tel: +66 (0)2 940 5700

Fax: +66 (0)2 561 4880

Email: susan@recoftc.org

Website: www.recoftc.org